

tvisteligt, at ØK i disse etableringsår med behov for yderligere kapitaltilførsler søgte at fremstille kompagniets status i et overdrevent optimistisk lys. Kompagniets ledelse kunne ikke på det tidspunkt vide, i hvor høj grad eftertiden skulle indfri dens vildeste forventninger. Men det er også åbenbart, at Lange i sin kritik af og anklager i forbindelse med regnskabsaflæggelsen skyder langt over målet. Eksempler herpå har allerede været givet i dagspressen, og yderligere kritik kan ventes, (Niels Klerk i Politikens kronik 18.12.86 og Per Bros forventede anmeldelse i Historisk Tidsskrift). Ole Lange er ganske enkelt ikke fortrolig med principperne for det dobbelte bogholderi eller datidig regnskabspraksis, hvilket f.eks. viser sig, når han flere gange (s. 62, 65, 67, 79, 112, 114f.), om end i forskellige vendinger, omtaler det som et af beviserne på tvivlsom regnskabspraksis, at underskud føres frem til følgende år ved at blive optaget under aktiverne i status. Det var almindelig regnskabspraksis.

Det anførte om ØKs regnskabsaflæggelse er særlig uheldigt, da det indgår som et centralt led i Langes karakteristik af H. N. Andersen og hans forretningsmetoder og fremstår som en del af baggrunden for, at H. N. Andersen i konflikten med den tidligere kompagnon og filialleder i Bangkok Emanuel Kinch straks tog retræten, da sagen begyndte at komme frem i pressen med støtte til Kinch.

Der er ingen tvivl om, at H. N. Andersen tidligt havde en klar forestilling om det image, han ønskede offentligheden skulle have af sig. Dette image omfattede ikke alle hans gerninger, og slet ikke de magtkampe, der var en del af baggrunden for hans senere position som ubestridt og tilsyneladende uplettet leder af et verdensomspændende ØK. Det er formentlig tilstrækkelig for-

klaring på, at han ikke ønskede, at offentligheden fik nøjere indblik i den ikke særlig blide behandling, han havde udsat Kinch for, og som Lange med indlevelse beretter om.

Bogen er skrevet på kun et år. Det er betydeligt hurtigere, end det normalt ses. Det er derfor forståeligt, at ikke alt materiale om H. N. Andersen er gennemgået. Og det er en god præstation, når det resulterer i en læsevenlig bog, som det er tilfældet uagtet en del gentagelser på grund af manglende gennemarbejdning af manuskriptet. Men det er mindre godt, når en af bogens hovedteser i vid udstrækning hviler på et fejlagtigt grundlag.

Per Boje

Wilhelm Ernst Winterhager: *Mission für den Frieden. Europäische Mächtepolitik und dänische Friedensvermittlung im Ersten Weltkrieg. Vom August 1914 bis zum italienischen Kriegseintritt Mai 1915.* (Franz Steiner Verlag, Wiesbaden, 1984). 730 s.

Bogen behandler ØK-direktør H. N. Andersens fascinerende forsøg på at skabe fred mellem de krigsførende stormagter i perioden fra 1. verdenskrigs udbrud og frem til Italiens indtræden i krigen i maj 1915.

Yderligere behandler bogen Englands, Tysklands og Ruslands krigs- og fredspolitik – herunder de forskellige holdninger i de pågældende lande – i samme periode.

Mens danske historikere (bl.a. Kaarsted, Sjøqvist, Hvidt og Dybdahl) har bedømt H. N. Andersen fredsmission negativt, mener den vesttyske historiker Wilhelm Ernst Winterhager, at det var en seriøs aktion, der havde en reel chance for at lykkes.

Når fredsmissionen alligevel mislyk-

kedes, skyldtes det ifølge forfatteren primært England, der først ville slutte fred, når Tyskland var besejret.

Den vesttyske historikers forfriskende nye teser kan i høj grad diskuteres.

Når mæglingsaktionen strandede på grund af Englands ønske om en sejsfred, forekommer Winterhagers tese om en reel chance for en forhandlingsfred ikke logisk.

Det kan også diskuteres, om England var ansvarlig for den fejlslagne fredsmision. Nok erklærede Tyskland sig parat til en forhandlingsfred. Men tilbød tyskerne tilstrækkelige indrømmelser? Winterhager skriver selv, at Tyskland ikke gav et klart fredssignal.

Winterhager er ligesom danske historikere kritisk over for H. N. Andersen. Især kritiserer han Andersens forhandlingsmetoder.

Man kan anerkende – i modsætning til de danske historikere – H. N. Andersens indsats. Winterhager afviser, at Andersen optrådte dilettantisk. Tværtimod mener han, at ØKs direktør handlede konsekvent, logisk og taktisk dygtigt.

Undersøgelsen, der baserer sig på et omfattende dansk, tysk og britisk arkivmateriale, er overordentlig grundig og rig på interessante detaljer.

Den har bragt historieforskningen et væsentligt skridt videre.

Peter Sørensen

Michael H. Clemmesen: *Værnskulturerne og Forsvarspolitikken*. (Politica, 1986).

Ib Faurby, Hans-Henrik Holm og Nikolaj Petersen: *Kampen om Sikkerheden. Nye tendenser i dansk politik*. (Politica, 1986). 30,00 kr.

Per Voetman: *Dobbeltbeslutning. En analyse af Socialdemokratiets kernevåbenpolitik 1979-1984*. (Aarhus Universitetsforlag, 1986). 84,00 kr.

Historikeren og major Michael H. Clemmesens *Værnskulturerne og Forsvarspolitikken* er en kortfattet bog på ca. 60 sider. På disse få sider formår forfatteren at fremlægge en særdeles interessant og informativ analyse af dansk forsvarspolitik ud fra en tilgangsvinkel som i dansk sammenhæng er usædvanlig, nemlig værnskulturerne betydning for forsvarspolitikens udformning og indhold.

En værnkultur defineres som et værn (dvs. det pågældende officerkorps) opfattelse af, hvilket idegrundlag forsvaret ud fra helhedens interesse bør bygge på mht. truslens karakter, forsvarets opgaver og de enkelte værn roller og muligheder. Er grundlaget den folkelige forsvarsvilje og den fortsatte nationale eksistens eller er det, at de militære midler skal være et sikkerhedspolitisk middel til brug i freds-, krise-, og krigstid? Er truslen og krigsfaren det bevidste invasionsforsøg eller snarere suverænitetstrængsel på lavere niveau, især i krisesituationer?

I holdningerne til disse spørgsmål er værnene ikke homogene, og Clemmesen gør selv opmærksom på, at en diskussion af værnskulturer altid må bygge på visse forenklinger. Ved hjælp af citater fra adskillige skrifter og værnsskitser siden 30'erne og op til forsvarsforliget i 1973 påviser forfatteren imidlertid på overbevisende måde, at der er typiske holdningsforskelle mellem de tre værn: mens hærens officerer deler det førstnævnte anskuelsessæt, går søværnets officerer klart i retning af sidstnævnte opfattelse. Til forskel fra begge disse holdningssæt deler den typiske officer i flyvevåbnet en værnkultur, som er præget af bl.a. ønsket om militær effektivitet, og der er specielt i dette værn en tæt og direkte kontakt med det tilsvarende professionelle miljø i USA, England og Vesttyskland, som giver den internationale orientering en mere